

Р.О. Матвієнко (Економіко-технологічний
університет, м. Бровари, Україна)

ЕКОНОМІЧНА СИСТЕМА ТА ЇЇ РОЛЬ В ОРГАНІЗАЦІЇ РЕГІОНАЛЬНОГО ПРОСТОРУ: СПЕЦИФІКА ТА ЕЛЕМЕНТИ

У статті розширено трактування категорій регіональної економіки за допомогою введення в предметний склад основних характеристик регіонального простору. Розглянуто структуру та склад соціально-економічних і організаційно-економічних відносин. За допомогою процесуального підходу визначено сутність категорії «економічний простір».

Ключові слова: регіональний простір, економічний простір.

Літ. 15.

Р.А. Матвиенко (Экономико-технологический
университет, г. Бровары, Украина)

ЭКОНОМИЧЕСКАЯ СИСТЕМА И ЕЕ РОЛЬ В ОРГАНИЗАЦИИ РЕГИОНАЛЬНОГО ПРОСТРАНСТВА: СПЕЦИФИКА И ЭЛЕМЕНТЫ

В статье расширена трактовка категорій регіональної економіки посредством введения в предметный состав основных характеристик регионального пространства. Рассмотрена структура и состав социально-экономических и организационно-экономических отношений. С помощью процессуального подхода определена сущность категории «экономическое пространство».

Ключевые слова: региональный пространство, экономическое пространство.

R.O. Matviyenko (Economics & Technologies
University, Brovary, Ukraine)

ECONOMIC SYSTEM AND ITS ROLE IN ORGANIZATION OF REGIONAL SPACE, ITS PECULIARITIES AND ELEMENTS

The article broadens the interpretation of the notion "regional economy" by means of introducing the notion of regional space. The structure and the contents of socioeconomic and organizational-economic relations within it are considered. By means of procedural approach the essence the category "economic space" is determined.

Keywords: regional space; economic space.

Постановка проблеми. Важливість територіального аспекту у формуванні економічного простору не викликає сумнівів. Саме географічне середовище виступає основою формування соціальних і економічних процесів, що виражається в пошуку оптимальних місць виробництва й збуту продукції тощо. Проте суспільство поступово зазнає змін, у ході яких відбувається формування нових зв'язків і взаємин, що отримують незалежність від чинника територіального розташування суб'єктів господарювання. Виходячи із цього, можна констатувати, що територіальний підхід до визначення категорії економічного простору в епоху глобалізації й постіндустріалізації не є достатнім.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченню й узагальненню проблем регіонального розвитку та управління цим процесом присвячено фундаментальні дослідження українських вчених-регіоналістів, зокрема глибиною і

широкою охоплення досліджуваних проблем характеризуються наукові праці О.І. Амоші [1], В.М. Гейця [9], Б.М. Данилишина [6], М.І. Долішного [7], С.І. Дорогунцова [8], А.О. Єпіфанова [14], М.І. Фащевського [5; 15], Л.Г. Чернюк [5; 15].

Мета дослідження. Дослідження ролі економічної системи в організації регіонального простору, розширення трактування регіонального економічного простору.

Основні результати дослідження. Регіональний простір складається з різних елементів, що мають свої властивості й функції. При цьому регіональний простір являє собою «живий організм», що об'єднує властивості народу й території.

У цілому, економічний простір не може бути повністю однорідним, а тому для нього завжди буде характерним рівень диференціації регіональних економічних просторів, що є природним явищем, яке вносить низку позитивних моментів у розвиток регіональних господарських систем, забезпечуючи їхній динамізм і своєрідну конкуренцію. Дезінтеграція економічного простору країни, яка знаходить прояв у хаотичному, неконтрольованому саморозвитку регіонів, неврахуванні загальнодержавних інтересів і розриві міжрегіональних взаємозв'язків, є характерним наслідком регіоналізації в умовах слабкості центральної влади й невизначеності регіональної політики. Дезінтеграція є протилежним явищем до регіональної інтеграції, в якій можна відзначити як позитивні, так і негативні наслідки. Так, позитивними наслідками регіоналізації є насамперед посилення зацікавленості регіонів у господарській діяльності, намагання здобути право економічної самостійності задля ефективного господарювання з метою досягнення вищого рівня соціально-економічного розвитку [13, 30–33].

Також необхідно розуміти, що економічний простір регіону складається з різних за своїми характеристиками ділянок регіональної території, що функціонують у єдиному організмі, який характеризується різною просторовою активністю й ступенем доступу до різних ресурсів. При цьому економічний простір регіону в процесі свого розвитку поступово заповнюється новими економічними агентами, які з'являються переважно в місцях найбільшої концентрації ресурсів і суб'єктів господарювання, що пов'язано із критерієм оптимального розміщення й мінімізації сумарних витрат виробництва та збуту.

Із цього випливає, що регіональний економічний простір – це не тільки територіальне утворення, а складна система взаємозалежних елементів.

Економічний простір регіону являє собою структуру, що складається з безлічі рівнів, де в ролі базового виступає територія, що є угрупованням взаємозалежних природно-антропогенних ресурсів і різних об'єктів, які формують інші рівні і мають кількісні та якісні параметри. Всі ці рівні при взаємодії один з одним утворюють економічний простір.

Весь процес суспільного виробництва, з одного боку, представлений продуктивними силами суспільства – сукупністю засобів виробництва й людей, що приводять їх у дію і використовують наукові знання. З іншого боку, процес суспільного виробництва представлений виробничими відносинами (суспільними економічними відносинами – у сучасній інтерпретації).

У системі суспільних економічних відносин можна, наприклад, виділити відносини відтворювального характеру: виробництво, розподіл, обмін і споживання [10, 43–53]. Якщо до сприйняття розглянутої категорії підходити під іншим кутом, то відносини можна класифікувати за формами власності: державна, приватна, зарубіжна, змішана тощо [3, 32–40]. Також конкретизація відносин у системі може здійснюватися за рівнями організації суспільного виробництва: між окремими державами (міжнародні відносини), між державою й підприємствами; між підприємствами; всередині підприємства; між державою й домашніми господарствами; між підприємствами й домашніми господарствами тощо [12, 17–25].

Крім того, у системі економічних відносин можна також виділити соціально-економічні й організаційно-економічні відносини.

З розуміння категорії суспільних економічних відносин можна припустити, що саме ці відносини і є сполучною ланкою, яка сприяє об'єднанню всієї сукупності елементів і рівнів, що утворюють згодом економічний простір регіону.

Система суспільних економічних відносин складається в процесі прояву взаємин між суб'єктами економіки із приводу: присвоєння благ, виробництва благ, розподілу благ, обміну благ, споживання благ [11].

Також важливо розуміти, що економічні відносини співвідносяться між собою. Найчастіше характер цього співвідношення може бути схожий на відношення продуцентів і продуктів. Саме так співвідносяться між собою відносини між людьми із приводу присвоєння благ і відносини із приводу привласнених благ, де перші – організаційно-економічні відносини, а другі – соціально-економічні (відносини власності) [2, 53–60].

Для повноти проведеного дослідження суспільні економічні відносини, пов'язані з присвоєнням і виробництвом економічних благ, необхідно розглянути в контексті існуючих способів присвоєння й виробництва – економічних категорій, що характеризують засоби й організацію, за допомогою яких, відповідно, привласнюються й провадяться матеріальні блага [4, 21–33].

Важливу роль у формуванні й трансформації економічних відносин відіграє чинник, пов'язаний з процесом управління економікою. Організаційно-управлінські процеси здійснюються через систему відносин, що виникає в процесі діяльності економічних інститутів суспільства (у т.ч. організаційно-правові структури, установи, правові та інші норми тощо).

Таким чином, вся сукупність економічних відносин, які здійснюються на території регіону, формує основу інформаційного поля, завдяки якому відбувається взаємодія різних елементів простору в процесі їх господарчої життєдіяльності. Крім цього, також може бути справедливим і висновок про те, що соціально-економічні й організаційно-економічні відносини, формуючи специфічні економічні відносини між суб'єктами господарювання, також творять специфіку процесу взаємодії між різними рівнями, що становлять економічний простір регіону. Отже, економічні відносини в економічному просторі регіону відіграють особливо значущу роль, відповідальну за процес взаємодії різних елементів.

Висновки. Категорія регіонального економічного простору повинна бути представлена як багаторівнева система соціально-економічних і організаційно-економічних відносин, що відображають взаємодію територіальних, ресурсних, соціально-культурних, нормативно-правових, інфраструктурних, фінансових та ін. елементів, заснованих на різних формах власності на ресурси й результати господарської діяльності, організаційних формах підприємництва, властивостях господарчого механізму й специфіці конкретних економічних зв'язків між господарюючими суб'єктами. Це дозволяє систематизувати процес управління модернізацією регіональної економіки.

1. *Амоша О.І.* Організаційно-економічні механізми активізації інноваційної діяльності в Україні // Економіка промисловості.— 2005.— №5.— С. 15–21.
2. *Ватолин В.В., Крюков В.В.* Защита собственности в национальной экономике // Национальные интересы: приоритеты и безопасность.— 2008.— №5.— С. 53–60.
3. *Гончаров А.И., Рыженков А.Я., Черноморец А.Е.* Законодательное искажение отношений собственности и участия в структуре хозяйственных товариществ и обществ // Национальные интересы: приоритеты и безопасность.— 2011.— №3.— С. 32–40.
4. *Гутман Г.В., Дигшина О.Б., Звягинцева О.П.* Общественные блага в транзитивной экономике. — М.: Маркет ДС Корпорейшн, 2004. — 297 с.
5. *Данилишин Б.М., Чернюк Л.Г., Фащевський М.І.* Просторова організація продуктивних сил України: мезо- та мікрорегіональний рівень. — Вінниця: Книга-Вега, 2007. — 572 с.
6. *Данилишин Б.М., Чернюк Л.Г., Фащевський М.І.* Соціально-економічні проблеми розвитку регіонів: методологія і практика / За ред. проф. Б.М. Данилишина. — Черкаси: ЧДТУ, 2006. — 315 с.
7. *Долішній М.І.* Регіональна політика на рубежі ХХ–ХХІ століть: нові пріоритети. — К.: Наукова думка, 2006. — 509 с.
8. *Дорогунцов С.І.* Розміщення продуктивних сил України. — К.: КНЕУ, 2000. — 364 с.
9. Економіка України: стратегія і політика довгострокового розвитку / В.М. Геєць, В.П. Александрова, Т.І. Артьомова, Ю.М. Бажал, О.І. Барановський; За ред. В.М. Гейця. — К.: Фенікс, 2003. — 1006 с.
10. *Костюкова Е.И.* Механизм регулирования процесса воспроизводства материально-технических ресурсов // Экономический анализ: теория и практика.— 2008.— №18.— С. 43–53.
11. *Лоскутов В.И.* Основы современной экономической теории // loskutov.org.
12. *Мантусов В.Б.* Международная экономическая интеграция в современных мирохозяйственных отношениях. — М.: Юнити-Дана, 2011. — 62 с.
13. *Матвієнко Р.О.* Регіональні проблеми розвитку продуктивних сил України // Економіка і регіон: науковий вісник Полтавського національного технічного університету ім. Ю. Кондратюка.— 2010.— №4.— С. 30–33.
14. Сучасні та перспективні методи і моделі управління в економіці: Монографія: У 2 ч. / Ред. А.О. Єпіфанов. — Суми: УАБС НБУ, 2008. — 232 с.
15. *Фащевський М.І., Чернюк Л.Г.* Сутність і структура економічного простору // Продуктивні сили України.— 2006.— №1.— С. 21–23.

Стаття надійшла до редакції 18.01.2013.